

A Fővárosi Ítéltábla a dr. Marczingós Ügyvédi Iroda által képviselt felperesnek a Burai-Kovács, Perlaki, Stanka, Szikla és Társai Ügyvédi Iroda által képviselt alperes ellen szerződés érvénytelenségének megállapítása iránt indított perében a Fővárosi Törvényszék 2020. június 17-én kelt - a 34. sorszámú végzéssel kijavított - 13.G.40.609/2019/31-I. számú ítélete ellen a felperes által előterjesztett fellebbezés és az alperes által előterjesztett csatlakozó fellebbezés folytán meghozta az alábbi

í t é l e t e t:

A Fővárosi Ítéltábla az elsőfokú bíróság ítéletének nem fellebbezett részét nem érinti, a fellebbezett rendelkezéseit helybenhagyja.

A felek a másodfokú eljárásban felmerült költségeiket maguk viselik.

A felperes személyes költségmentessége folytán le nem rótt 117.215 (száztizenhétezer-kétszáztizenöt) forint fellebbezési illetéket az állam viseli.

Az ítélet ellen fellebbezésnek nincs helye.

I n d o k o l á s

I.

- [1] A felperes a Fővárosi Ítéltábla 14.Gf.40.254/2015/4/III. számú közbenső ítéletét követően fenntartott keresetében az alperessel 2008. március 10-én kötött kölcsönszerződés érvénytelenségének jogkövetkezményeként a szerződés határozathozatalig történő hatályossá nyilvánítását kérte azzal, hogy 2016. október 12-én 81.429 forint tartozása áll fenn az alperes felé, amely összeget és annak 2016. október 13-ától az ítélet meghozatala napjáig számított 5,33 % mértékű ügyleti kamatát, továbbá az ítélet jogerőre emelkedésétől a kifizetésig számított késedelmi kamatát vállalja megfizetni. Tiltakozott a szerződés érvényessé nyilvánításának minden módja ellen az Európai Unió Bíróságának (EUB) C-118/17. számú ítéletében foglaltakra utalással, mivel a semmis feltétel elhagyásával álláspontja szerint teljesíthető a szerződés. Az abban rögzített 2.200.000 forint kölcsönösszeg és ügyleti kamat (5,33 %), illetőleg a 23.903 forintos törlesztőrészlet figyelembevételével kell a felek között elszámolni, és a szerződést ekként kérte hatályossá nyilvánítani. Érvelése szerint az EUB számos határozatában kifejtette, hogy a tisztességtelen feltétel tartalmát nem jogosult módosítani a nemzeti bíróság, a tisztességtelenség joghatása az, hogy az érintett feltétel kiesik a szerződésből.

II.

- [2] Az alperes a közbenső ítéletet követően akként tartotta fenn ellenkérelmét, hogy közbenső ítélettel megállapított kikötés érvénytelensége a teljes szerződés érvénytelenségét eredményezi. Az egyedül alkalmazható jogkövetkezmény az érvényessé nyilvánítás lehet, amelynek során azonban nem lehetséges a szerződésben kikötött ügyleti kamatmérték melletti elszámolást alkalmazni, mivel a kikötött ügyleti kamat a devizaalapú elszámoláshoz kapcsolódott kizárólag. Érvényessé nyilvánítás esetén az arányos ellenszolgáltatás meghatározásával teljesíthető a szerződés, az árfolyamkockázat kiesésével az árfolyamkockázat adós általi viselése miatt megállapított ügyleti kamatmérték is kiesik a megállapodásból. Akként kérte a szerződés érvényessé nyilvánítását, hogy kirovó pénznemmé a

forint válik, és erre tekintettel az ügyleti kamat az irányadó forintkamat szerződéskötés kori értékének kamatfelárral növelt értéke, a Kúria 2019. június 19-i állásfoglalása alapján kiszámított elszámolás szerint. A/29. sorszám alatt benyújtotta az így elkészített számítását, melyben a szerződéses kamatot 10,64 %-ban, míg a felperes fennálló tartozását 2019. október 15-ével 1.465.191 forintban határozta meg.

III.

- [3] Az elsőfokú bíróság kijavított ítéletével megállapította a perbeli szerződés érvénytelenségét és azt érvényessé nyilvánította akként, hogy az ügyleti kamat mértéke 10,64 %, valamint megállapította, hogy a felperesnek 2019. október 15-én 1.465.191 forint tartozása áll fenn az alperes felé. Kötelezte az alperest, hogy 15 napon belül fizessen meg felperesnek 140.970 forint elsőfokú és 63.500 forint másodfokú perköltséget, valamint az államnak külön felhívásra 132.000 forint kereseti és 176.000 forint fellebbezési illetéket.

III.1.

- [4] Határozatában tényként állapította meg, hogy a felperes mint adós és az alperes mint hitelező között 2008. március 10-én változó kamatozású, CHF alapú, változó futamidejű fogyasztói hitelszerződés jött létre gépjárművásárlás céljából. A szerződés szerint a hitel összege 2.220.000 forint, futamideje 120 hónap, a havonta esedékes törlesztőrészlet 23.903 forint. Az éves induló ügyleti kamatlábat 5,33 %-ban a THM induló mértékét 6,15 %-ban határozták meg a felek.

- [5] 2015. március 16-án az alperes a 2014. évi XL. törvényben (DH 2 törvény) előírt elszámolási kötelezettségének eleget téve tájékoztatta a felperest, hogy a szerződés alapján tisztességtelenül felszámolt összeg 427.479 forint volt, melyet a nem esedékes tőketartozásra elszámolt, egyúttal közölte, hogy a nem esedékes tőketartozás az elszámolás után 2.076.890 forint. Tájékoztatta a felperest arról is, hogy a szerződés nem tartozik a forintosítási törvény hatálya alá, ezért a kölcsön devizaneme változatlan marad. Az elszámolás felülvizsgálatnak minősül.

III.2.

- [6] Az elsőfokú bíróság ítélete jogi indokolásában rámutatott, hogy a jogerős közbenső ítéletben foglaltakra figyelemmel elsődlegesen abban kellett döntenie, hogy a közbenső ítélettel megállapított kikötés érvénytelensége a szerződés teljes vagy részleges érvénytelenségét eredményezi. Megítélése szerint az érvénytelenséggel érintett kikötés a főszolgáltatást megállapító szerződési feltételnek minősül, ezért az a szerződés egészének érvénytelenségét vonja maga után.
- [7] Kifejtette, hogy az érvénytelenség jogkövetkezményeit oly módon kell alkalmaznia, hogy a törekednie kell az érvényessé nyilvánításra, valamint arra, hogy a szerződésből eredően kialakult egyensúlytalanságot kiküszöbölje.
- [8] Megállapította, hogy a feleknek nyilvánvalóan volt a kölcsön felvételére, illetőleg annak nyújtására szerződéskötési akaratuk, amelyet bizonyít az aláírt okirat. Az előtte folyamatban lévő nagyszámú perekből származó hivatalos tudomására utalással rögzítette, hogy a gazdasági válság előtti 2008-as időszakban azért nyújtottak jellemzően devizaalapon kölcsönt a pénzintézetek, illetve a fogyasztók azért ezt a konstrukciót választották, mert ahhoz jelentősen alacsonyabb kamatmérték volt meghatározva, s ennek folytán jóval kedvezőbb összegű törlesztőrészletek mellett tudtak szerződni. A felperes szándéka nyilvánvalóan a kedvező törlesztőrészlettel bíró kölcsönszerződés megkötésére irányult, de a közbenső ítélet értelmében nem volt tisztában ennek árával, az árfolyamkockázat korlátlan viselésével. Az alperes - profitorientált lévén - kölcsönt akart nyújtani, ügyleti szándéka fennállt, ugyanakkor forintalapon is nyújtott volna kölcsönt, de nem a perbeli szerződés szerinti

kamat és törlesztőrészlet kondíciókkal. Amennyiben a felek konszenzusa nem az írásba foglalt kondíciókkal egyező, az alperes által szolgáltatott 2.220.000 forint tőke azonban ismert, akkor ebből és a szerződésben rögzített 5,33 % kamatmértékből kiindulva meghatározható az a kamatmérték, amely egyik fél méltányos érdekeit sem sérti, s nem okoz egyensúlytalanságot az érvényessé nyilvánított szerződés megállapított tartalmában sem. A felperes által támogatott elszámolási módszer az alperes gazdasági érdekeire nézve hátrányos és méltánytalan, mivel a forintalapúvá váló szerződés esetén az alperes érdekeiben jelentős hátrány keletkezik összehasonlítva az adott időszakban forintalapon megkötött szerződések kondícióival, vagyis a felperes jogalap nélkül gazdagodna ezzel az elszámolással.

[9] A fentiek előrebocsátását követően kifejtette, hogy arra kellett törekednie - az 1/2010. (VI. 28.) PK vélemény 8. pontjában írtakra is figyelemmel -, hogy az érvénytelen szerződést olyan tartalommal nyilvánítsa érvényessé, mely nem tisztességtelen, egyik félre sem egyértelműen hátrányos és meg kell akadályoznia bármelyik fél jogalap nélküli gazdagodását. A 2/2010. (VI. 28.) PK vélemény 5.a) pontjában foglaltakra figyelemmel az alperesnek nem kellett viszontkeresetet előterjesztenie az érvénytelenség jogkövetkezményeinek általa kért alkalmazására vonatkozóan.

[10] Azért döntött az érvényessé nyilvánítás mellett a hatályossá nyilvánítással szemben, mert a tisztességes feltételeket tartalmazó szerződéses kamatmérték megállapítása szükséges volt, melynek körében utalt a Kúria Konzultációs Testületének a 2019. június 19-i tanácskozásán keletkezett állásfoglalására. Az elsőfokú bíróság az állásfoglalásban ajánlott I. számú számítási módszert alkalmazta, és a szerződést akként nyilvánította érvényessé, hogy a kirovó pénznemmé a forint vált, míg az ügyleti kamat az irányadó forintkamat szerződéskötéskori értékének a kamatfelárral növelt mértékével egyenlő. E számítási módszer értelmében a kirovó pénznemmé a forint válik, nincs árfolyamkockázat. Az ehhez szükséges elszámolást az alperes előterjesztette, melynek összecszerúségét a felperes érdemben nem vitatta, kizárólag a számítási módszer alkalmazása ellen tiltakozott.

[11] A szerződést a BUBOR-ral képzett kamatfelár alkalmazásával nyilvánította érvényessé, melynek eredményeképpen 10,64 % kamatmérték (5,33 % kamat + 5,31 % kamatfelár) alkalmazhatósága mellett döntött. A 2.220.000 forint tőkeösszeg mellett a 120 hónap futamidővel és 10,64 % kamattal számolva az alperesi levezetésből az állapítható meg, hogy a tőke mellett 2.362.080 forint kamatot, azaz mindösszesen 4.582.080 forintot kell a felperesnek a teljes futamidőre megfizetnie. Az alperes annuitásos kamatszámítással készített levezetése alapján - a törlesztések 2.403.735 forintos összértékére is figyelemmel - még 1.465.191 forint hátraléka áll fenn a felperesnek. Hangsúlyozta e körben az elsőfokú bíróság, hogy a felek között kizárólag az elszámolási módszer és nem az elszámolás összecszerúsége képezte vita tárgyát, melyre tekintettel mellőzte az alperes igazságügyi szakértő kirendelése iránti indítványát.

IV.

[12] Az elsőfokú ítélet ellen a felperes terjesztett elő fellebbezést, melyben kérte annak megváltoztatását akként, hogy az ítélet tábla mellőzze a szerződés érvénytelenségét deklaráló rendelkezésen túlmenő rendelkezéseket. Álláspontja szerint a bíróság nem jogosult „a jogkövetkezmények orvoslására ilyen viszontkereset” hiányában. Indítványozta a per tárgyalásának a felfüggesztését az Európai Unió Bírósága előtt (EUB) C-932/19. szám alatt folyamatban lévő előzetes döntéshozatali eljárás befejezéséig.

[13] Kifejtette, hogy a folyósításkor alkalmazott vételi árfolyam meg nem dönthető törvényi vélelem miatt semmis. A 2014. évi XXXIII. törvény (DH 1 törvény) 3. § (2) bekezdése ugyan annak

helyébe az 1959. évi IV. törvény (régi Ptk.) 231. § (2) bekezdését kívánja léptetni, azonban ez egyfelől logikátlan és megoldást sem kínál a semmisségi okra, másfelől az ellen kifejezetten tiltakozik. Mivel a szerződés tartalmazza az ügyleti kamatot (5,33%), az a maradék tartalom szerint teljesíthető, a közbenső ítélettel a kívánt jogvédelmet elérte, így további igénye nem áll fenn. A maradék szerződéses tartalom mellett teljesítette a szerződést, így nem maradt megóvandó joga, marasztalással kikényszeríthető követelése. Tény, hogy a szerződés hatályossá nyilvánítását igényelte a szolgáltatott teljesítési adatok mentén, melynek során a felek konszenzusában szereplő kamatmértéket vette alapul, ennek hiányában azonban a dolog (pénz) természetes hasznával, azaz a jegybanki alapkamattal kellett volna számolni. Kifejezetten tiltakozott ugyanakkor a szerződés érvényessé nyilvánítása ellen, ugyanis a Banco Espanol ügyben hozott közismert EUB döntés (C-618/10.) szerint a bíróságnak nincsen joga a szerződésbe olyan feltételt behelyettesíteni, melyben a felek a szerződéskötéskor nem állapodtak meg. A maradék tartalom tehát az egyedileg megtárgyalt forint összeg. Ezzel az jár együtt, melyet az EUB számos releváns döntésében (C-618/10. számú Banco Español de Crédito ügy, a C-26/13. számú Kásler ügy, a C-483/16. számú Sziber ügy, a C-260/18. számú Dziubak ügy, a C-51/17. számú OTP Bank és OTP Faktoring ügy, a C-118/17. számú Dunai ügy) is kiemelt, hogy az indexálási mechanizmus (értékállandósági kikötés, vagy valorizáció) kiesésével az árfolyamkockázat logikailag szóba se kerülhet.

[14] Az EUB részére írt 2020. május 5-i beadványának tartalmát „átemelte” fellebbezésébe, mivel szándékában áll az EUB C-932/19. számú előzetes döntéshozatali eljárás részleteivel „a nemzeti bíróságokat megismertetni”. Kifejtette továbbá részletes álláspontját a Győri Ítéltábla Pf.I.20.220/2019/19. számú döntésével és a Kúria Pfv.I.20.294/2020/2. számú végzésével kapcsolatban.

[15] A fellebbezést követően benyújtott előkészítő iratában kifejtette, hogy az EUB C-269/19. számú ügyben hozott döntése „gyakorlatilag a per tárgyalásának felfüggesztését feleslegessé teszi.” Ismertette a határozat rendelkező részét és rámutatott, hogy az érvénytelenségi októl függetlenül abból kell kiindulni, hogy a jellegadó szolgáltatást érintő tisztességtelenség miatt a szerződés nem teljesíthető. A perbeli esetben az egyedileg megtárgyalt forint összeget számította át a hitelező a folyósításkor a vételi árfolyam alkalmazásával, vagyis így határozta meg a devizában kirótt pénztartozást. A vételi árfolyam alkalmazása tisztességtelen, amit a bíróság köteles figyelembe venni, melyből kifolyólag a szerződés nem teljesíthető, az egész semmis. A régi Ptk. 231. § (2) bekezdése nem diszpozitív rendelkezés a devizában kirótt pénztartozás meghatározásának módjára. A szerződésből kieső rész helyébe nem lép sem magánjogi, diszpozitív rendelkezés, sem a felek egyéb megállapodása. A jogalkotó a behelyettesítés kapcsán alkotta meg a DH 1 törvény 3. § (2) bekezdésében szereplő kógens rendelkezést, mivel a bíróság nem egészítheti ki a szerződést a feltétel tartalmának módosításával, ez azonban a közösségi jog által deklarált fogyasztói jogvédelem megkerülése. Ezért magánjogi szempontból az ún. félretételi jogot, köteleességet kell alkalmazni, hiszen az EU jogával szemben nem állhat a tagállami jog. Azt kell vizsgálni a perben, hogy mi bünteti jobban a fogyasztót: a szerződés érvénytelenségéből fakadó visszatérítési kötelezettség azonnali bekövetkezése, vagy a szerződés hitelező általi felmondásához vezető tőkeemelkedést okozó behelyettesítés. Nyilvánvaló, hogy a DH törvények alkalmazása jelenti az igazi büntetést, mivel azáltal különösen hátrányos következményeket szenvednek a fogyasztók, hiszen a teljes semmisséghez képest a tartozások két-háromszorosára emelkednek

[16] Az EUB C-269/19. számú határozatának 35. és 39. pontjaira utalással rámutatott, hogy a behelyettesítés azon közösségi jogi vélelmen alapszik, hogy a tagállami jog nem tartalmaz a fogyasztóra nézve tisztességtelen feltételt. A DH törvények azonban pont azért tisztességtelenek, mert a fogyasztót teljesen kizárják a „rendszerből”, nem érdekli a jogalkotót sem a különösen súlyos

következmény, sem a visszautasítási jog. A 36., 37. és 38. pontokra utalással kifejtette, hogy a DH törvények a hitelezők számára semmilyen visszatartó erőt nem jelentenek hiszen a Kúria az un. konzultációs testületi álláspontjaival minden semmisségi okból eredő elmaradó marzstól pótolni kívánt a DH törvények rendszerében.

[17] Előadta továbbá, hogy a fentiek a jelen jogvitára alkalmazva azt jelentik, hogy a vételi árfolyam alkalmazhatóságának hiányában a szerződés nem maradhat fenn; a régi Ptk. 231. § (2) bekezdése nem releváns diszpozitív rendelkezés; a DH 1 törvény 3. § (2) bekezdése szintén nem diszpozitív magánjogi norma, hanem kógens törvényi rendelkezés; a fogyasztó szándékának kinyilvánítása megkerülhetetlen; minden szükséges rendelkezést köteles megtenni a tagállami bíróság, hogy a fogyasztót megóvja a különösen hátrányos következményektől. Az adott esetben tehát a szerződés semmisségét úgy kell deklarálni, hogy a fogyasztó visszautasítja a számára különösen súlyos következményekkel járó „DH törvénnyel való konvalidálódást”.

[18] A csatlakozó fellebbezésére tett észrevétele szerint az alperes a közösségi jog primátusának tagadásában érdekelt.

V.

[19] Az alperes csatlakozó fellebbezésében kérte az ítélet megváltoztatását akként, hogy az ítélet tábla a felperest az érvényessé nyilvánított szerződés alapján kötelezze az 1.465.191 forint megfizetésére 15 napos határidővel. Hangsúlyozta, hogy a csatlakozó fellebbezés kizárólag azon ítéleti rendelkezés ellen irányul, amely szerint az elsőfokú bíróság pusztán megállapította a felperesi tartozás összegét, annak megfizetésére azonban nem kötelezte.

[20] Érvelése szerint a felperes keresete marasztalási keresetnek minősül, hiszen az érvénytelenség megállapításán túl az érvénytelenség jogkövetkezményeinek levonására, hatályossá nyilvánításra és e körben meghatározott pénzösszeg fizetésére kötelezésre irányult, melynek alátámasztására eseti döntésre is utalt (BDT2020.4193). A megállapítási per indításának lehetőségét a DH 2 tv. 37. § (1) bekezdése eleve kizárja.

[21] Fellebbezési ellenkérelmében kifejtette, hogy a fellebbezési kérelem ellentétes a DH 2 tv. 37. (1) bekezdésével, hiszen jogkövetkezmény alkalmazásának mellőzésére irányul. Mindebből következően a fellebbezés nem lehet alapos, indokait nem is kell érdemben vizsgálni, melynek körében hivatkozott a BDT2020.4246. számú eseti döntésre.

[22] Rámutatott még, hogy a Kúria 2/2010. (VI. 28.) PK vélemény 2. és 5. pontjaiban foglaltak szerint az érvénytelenség jogkövetkezményeinek levonása körében a fél kérelmének tartalma a bíróságot nem köti, ezért nem szükséges viszontkeresetet előterjeszteni annak érdekében, hogy az érvényessé nyilvánítás körében a felperes marasztalására sor kerüljön, melyet megerősít a Civilisztikai Kollégiumvezetők Országos Értekezletének 2015. szeptember 28-án megtartott ülésén elfogadott állásfoglalás is, továbbá analógia útján figyelembe vehető a hivatkozott PK vélemény 7. pontja is.

VI.

[23] Az elsőfokú ítéletnek jogerőre emelkedett a perbeli szerződés érvénytelenségét megállapító rendelkezése a Pp. 228. § (4) bekezdése alapján, így a másodfokú eljárás e rendelkezést nem érintette.

VII.

[24] A fellebbezés és a csatlakozó fellebbezés nem alapos.

VIII.

[25] Az ítéletábra mindenekelőtt a felfüggesztésre irányuló indítványt vizsgálta, mert annak megalapozottsága az érdemi felülbírálatot kizárná.

[26] Az EUB előtt C-932/19. számon folyamatban lévő ügyben az előzetes döntéshozatali eljárást kezdeményező bíróság annak megválaszolását kéri az EU Bíróságtól, hogy az irányelv 6. cikk (1) bekezdése alapján az árfolyamrés tisztességtelenségének jogkövetkezménye körében a fogyasztó nyilatkozatát hogyan kell figyelembe venni. Az ítéletábra nem látta indokoltnak a másodfokú eljárás felfüggesztését a hivatkozott előzetes döntéshozatali eljárás befejezéséig, mivel az alábbiakban kifejtettek szerint a felperes fellebbezése eleve nem vezethetett eredményre, az nem teljesíthető, melyből következően a feltett kérdés a felperesi fellebbezés mikénti elbírálásának nem előkérdése, az a fellebbezés elbírálása szempontjából nem releváns.

IX.

[27] Az ítéletábra a felterjesztett iratok alapján - így különösen a felperes 2018. március 11-én kelt beadványa alapján - pontosítja az elsőfokú ítéletben a kereseti kérelemmel kapcsolatban rögzítetteket azzal, hogy a felperes a hatályossá nyilvánításra irányuló kérelme körében nem kérte az alperes marasztalását, hanem elszámolása szerint az utolsó, 2016. október 12-én eszközölt törlesztését követően 81.429. forint tartozása maradt fenn, melynek járulékokkal együtt történő megfizetését vállalta.

X.

[28] Az elsőfokú bíróság a releváns tényeket helyesen állapította meg, a fellebbezéssel érintett körben az érdemi döntésével az ítéletábra egyetért, annak jogi indokolását a fellebbezésben, valamint a csatlakozó fellebbezésben foglaltakra tekintettel kiegészíti, továbbá pontosítja az alábbiak szerint.

XI.

[29] A Pp. 235. § (1) bekezdése értelmében a fellebbezésnek - a kereseti kérelemhez hasonlóan - határozottnak kell lennie, tehát a fellebbező félnek meg kell jelölnie, hogy a határozat megváltoztatását mennyiben kéri. A határozott fellebbezési kérelem jelöli ki a fellebbezési eljárás kereteit, hiszen a Pp. 253. § (3) bekezdése szerint a másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság ítéletét csak a fellebbezési (csatlakozó fellebbezési) kérelem és a fellebbezési ellenkérelem korlátai között változtathatja meg.

[30] A felperes másodfokú eljárásban kifejtett és az előkészítő iratában pontosított álláspontja szerint a jellegadó szolgáltatást érintő szerződéses kikötés érvénytelensége miatt a szerződés nem teljesíthető, az érvénytelenség jogkövetkezménye vonatkozásában pedig a fogyasztó szándékának kinyilvánítása megkerülhetetlen, a nemzeti bíróságnak ehhez kell igazodnia. A felperes az elsőfokú eljárásban egyértelműen ki is nyilvánította a szándékát: keresetében az érvénytelenség jogkövetkezményeként a szerződés hatályossá nyilvánítását kérte az általa meghatározott feltételekkel. Ehhez képest a fellebbezési kérelme kizárólag arra irányult, hogy a bíróság a szerződés érvénytelenségének megállapításán túl az érvénytelenség jogkövetkezményéről egyáltalán ne rendelkezzen. A másodfokú eljárásban tehát már nem volt kinyilvánított fogyasztói szándék az érvénytelenség jogkövetkezménye tekintetében, amelyről az ítéletábra dönthetett volna. Nem irányult a fellebbezési kérelem az elsőfokú bíróság által alkalmazott jogkövetkezmény megváltoztatására, nem vitatta a felperes egyéb okból az érvényessé nyilvánítást, az elsőfokú bíróság által ennek körében alkalmazott módszert és a számítás adatait, eredményét sem.

[31] A DH 2 törvény 37. § (1) bekezdése alapján a törvény hatálya alá tartozó szerződések tekintetében a szerződés érvénytelenségének vagy a szerződés egyes rendelkezési érvénytelenségének (a továbbiakban: részleges érvénytelenség) megállapítását - az érvénytelenség okától függetlenül - a bíróságtól a fél csak az érvénytelenség jogkövetkezményeinek - a szerződés érvényessé, vagy a határozathozatalig terjedő időre történő hatályossá nyilvánításának - alkalmazására is kiterjedően kérheti. Ennek hiányában a keresetlevél, illetve a kereset érdemben - eredménytelen hiánypótlási felhívást követően - nem bírálható el. Ha a fél az érvénytelenség vagy a részleges érvénytelenség jogkövetkezményének levonását kéri, úgy azt is meg kell jelölnie, hogy a bíróság milyen jogkövetkezményt alkalmazzon. A jogkövetkezmény alkalmazására vonatkozóan a félnek a felek közötti elszámolásra kiterjedő és összességében is megjelölt határozott kérelmet kell előterjesztenie.

[32] A felperes pontosított keresete a fenti jogszabályi rendelkezésnek megfelelt, az érvénytelenség jogkövetkezményeként a szerződés hatályossá nyilvánítását kérte a meghatározott feltételekkel. A fellebbezésében a korábban kifejtettek szerint azt a határozott kérelmet terjesztette elő, hogy a másodfokú bíróság mellőzze a jogkövetkezmények levonására vonatkozó rendelkezéseket, azaz lényegében a szerződés érvénytelenségének megállapítását kérte jogkövetkezmények levonása nélkül, tehát az érvénytelenség jogkövetkezményeinek alkalmazására is kiterjedő fellebbezési kérelme nem volt. A fellebbezés ilyen tartalommal azonban nem teljesíthető, mivel az ítéletábra nem hozhat a DH 2 törvény idézett rendelkezésének meg nem felelő döntést. Mindezekre tekintettel nem nyílt lehetősége az ítéletábrának, hogy a felperes fellebbezésének indokai tekintetében érdemben kifejtse az álláspontját.

[33] Helyes álláspontot képviselt tehát az alperes a fellebbezési ellenkérelmében. Az ítéletábra utal arra, hogy ugyanerre a következtetésre jutott a Kúria a Gfv.VII.30.169/2019/4. számú eseti döntésében, és a másodfokú bíróság nem látott indokot az attól való eltérésre.

XII.

[34] Az alperes csatlakozó fellebbezése folytán abban a kérdésben kellett állást foglalni, hogy az érvénytelenség jogkövetkezményének alkalmazásakor mennyiben köti a bíróságot a felek kérelme, helye lehet-e az érvényessé nyilvánítás esetén a felperes marasztalásának, ha a szerződés érvényessé nyilvánítását ezzel a tartalommal egyik fél sem kérte az elsőfokú eljárásban.

XII.1.

[35] A régi Ptk. 237. § (1)-(2) bekezdése akként rendelkezik, hogy az érvénytelen szerződés esetében a szerződéskötés előtt fennállott helyzetet kell visszaállítani. Ha a szerződéskötés előtt fennállott helyzetet nem lehet visszaállítani, a bíróság a szerződést a határozathozatalig terjedő időre hatályossá nyilvánítja. Az érvénytelen szerződést érvényessé lehet nyilvánítani, ha az érvénytelenség oka - különösen uzsorás szerződés, a felek szolgáltatásainak feltűnő aránytalansága esetén az aránytalan előny kiküszöbölésével - megszüntethető. Ezekben az esetekben rendelkezni kell az esetleg ellenszolgáltatás nélkül maradó szolgáltatás visszatérítéséről.

[36] Az érvénytelenség jogkövetkezményeiről szóló 1/2010. (VI.28.) PK vélemény (a továbbiakban: PK vélemény) 7. pontja szerint az érvénytelenség jogkövetkezményeinek a felek jogviszonyában kérelemre történő levonására akkor kerül sor, ha az érvénytelen szerződés alapján már teljesítés történt. Az érvénytelenség két elsődlegesen alkalmazandó egyenrangú jogkövetkezménye az eredeti állapot helyreállítása és a szerződés érvényessé nyilvánítása, ha pedig ezek egyike sem alkalmazható, akkor kerülhet sor a határozathozatalig történő hatályossá nyilvánításra.

[37] Az adott esetben alkalmazható jogkövetkezmények tekintetében figyelemmel kell lenni arra, hogy a per tárgya a DH 2 törvény hatálya alá tartozó szerződés, ez a jogszabály ugyanis speciális szabályt tartalmaz arra, hogy a felperesnek milyen tartalommal kell előterjesztenie a kereseti kérelmét. A DH 2 törvény jelen ítélet [31] bekezdésében ismertetett rendelkezései alapján csak a szerződés érvényessé vagy a határozathozatalig terjedő időre történő hatályossá nyilvánítására irányuló kereset előterjesztésének lehetett helye.

XII.2.

[38] A keresetnek a DH 2 törvény szerinti elvárt tartalmát illetően a közelmúltban több szakmai vélemény is született, amelyek azonban nem kötik az eljáró bíróságokat.

[39] A Kúria elnöke által létrehozott, a DH törvények hatálya alá tartozó szerződések érvénytelenségével kapcsolatos jogalkalmazási problémákkal foglalkozó konzultáció (Konzultációs Testület) vizsgálta például azt, hogy az érvénytelenségi perekben mikor tekinthető a fél kérelme összecszerűen is megjelölt, határozott kérelemnek a DH 2 törvény 37. §-a alapján (2016. június 8. napján tartott ülés 2. pont). Válaszának indokolásában a 2015. november 9-10. napján tartott civilisztikai kollégiumvezetők országos értekezlete (CKOT) álláspontjára utalt, amelynek értelmében „a 2014. évi XL. törvény 37. § (1) bekezdése szerint a felperesnek nem csak a jogkövetkezményre irányuló (jogalakítási) kereset, hanem az elszámolásra is kiterjedő, összecszerűen is megjelölt (marasztalási) kereset körében is határozott kérelmet kell előterjesztenie. A 2014. évi XL. törvény 37. § (1) bekezdése a határozott kérelem követelményét nem szűkíti le a jogalakítási keresetre, hanem a jogkövetkezmény teljes alkalmazása körében - amely a fentiek szerint dogmatikailag magában foglalja a jogalakítást és a marasztalást is - megköveteli azt.”

[40] Utalt továbbá a Konzultációs Testület a 3098/2016. (05.24.) AB határozatra, amely egyebek mellett azt szögezte le, hogy „[25] Hangsúlyozandó, hogy az Elszámolási törvény támadott 37/A. §-át nem önmagában, hanem a törvény egyéb rendelkezéseivel, elsősorban az azonos alcím alatt található 37. §-sal összhangban, annak kontextusában kell értelmezni. Az Elszámolási törvény 37/A. §-ában foglalt norma címzettje kizárólag a bíróság, a törvény pedig valóban azt írja elő az eljáró bíróság számára, hogy döntése - az érvénytelenség jogkövetkezményeinek levonása során a felek fizetési kötelezettségének a megállapítása - során vegye figyelembe az elszámolás adatait, és alkalmazza a törvényben meghatározott elszámolási szabályokat. A bíróságnak címzett előírás mellett azonban a 37. § (1) és (3) bekezdése a kérelmet előterjesztő fél számára is tartalmaz előírást a kérelem határozottságával kapcsolatban: a keresetben (adott esetben a bíróság hiánypótlási felhívására válaszul) a peres félnek a) egyrészt kifejezetten meg kell jelölnie, hogy a bíróság milyen jogkövetkezményt alkalmazzon (a szerződés érvényessé vagy a határozathozatalig terjedő időre történő hatályossá nyilvánítása), továbbá e körben b) a felek közötti elszámolásra kiterjedő és összecszerűen is megjelölt, határozott kérelmet kell előterjesztenie (a követelésnek az elszámolás figyelembevételével történő összecszerűsítése).

[41] A Konzultációs Testület foglalkozott kifejezetten azzal a kérdéssel is (2016. június 8. napján tartott ülés 12. pont), hogy a DH 2 törvény 37/A. §-ában foglalt kötelezettség alapján a bíróságnak a fél erre vonatkozó határozott kérelme hiányában is összecszerűen marasztalnia kell-e az alperest. A válaszában szintén utalt a CKOT álláspontjára, amely szerint a „DH 2 tv. 37. §-ának (1) bekezdése nem azt követeli meg a felperestől, hogy feltétlenül marasztalási keresetet terjesszen elő, hanem azt, hogy kérje valamelyik általa kiválasztott jogkövetkezmény alkalmazását, e körben pedig összecszerűen jelölje meg, hogy szerinte hogyan kellene egymással elszámolnia a feleknek. Ha adott esetben az elszámolás alapján a felperes tartozik az alperesnek és ezért nem kéri az alperes

marasztalását, ez nem lehet ok a kereset elutasítására. Tekintettel arra, hogy itt a felperes valójában a szerződés érvényessé vagy hatályossá nyilvánítását kéri, és ennek keretében kerül sor az elszámolásra és valamelyik fél marasztalására, ezért nem kell külön viszontkereset a felperes marasztalására, mert a felperes kereseti kérelmébe beleértendő az is, hogy adott esetben őt marasztalják, hiszen a fél által megjelölt jogkövetkezmény alkalmazásához a bíróság eleve nincs kötve csak annyiban, hogy nem alkalmazhat olyan jogkövetkezményt, amelyet valamennyi fél ellenez [lásd: 2/2011. (VI. 28.) PK vélemény 5/a. pontját, valamint a Ptk. 6:108. § (3) bekezdését].”

- [42] A Konzultációs Testület álláspontja szerint a kérdésre egyértelmű választ adott az Alkotmánybíróság fentebb már idézett 3098/2016. (05.24.) számú AB határozata is, mely szerint a DH 2 törvény 37/A. §-át nem önmagában, hanem a törvény egyéb rendelkezéseivel, elsősorban a 37. §-sal összhangban kell értelmezni. A 37. § (1) és (3) bekezdése a kérelmet előterjesztő fél számára tartalmaz előírást a kérelem határozottságával kapcsolatban. A peres fél köteles kitérni az elszámolás adataira, és a bíróság ennek alapulvételével határozza meg a felek fizetési kötelezettségét a Pp. 121. § (1) bekezdés c) pontjával és 215. §-ával összhangban. A DH 2 törvény 37/A. §-ából nem következik, hogy a bíróságnak a Pp. általános előírásaival ellentétesen kellene eljárnia [indokolás [25]-[27] pontok].

XII.3.

- [43] Az ítéletábra különös tekintettel az idézett AB határozatban foglaltakra osztotta a fenti szakmai álláspontokat annyiban, hogy a felperes a DH 2 törvény előírásainak eleget tesz azzal, ha a keresetét úgy terjeszti elő, hogy az érvénytelen szerződés érvényessé, vagy hatályossá nyilvánítást kéri és ennek keretében összecsúszva megjelöli a felek közötti elszámolás eredményét. Ennek a követelménynek a felperes a perbeli esetben - a korábban kifejtettek szerint - eleget tett, a szerződés hatályossá nyilvánítását kérte, egyúttal megjelölte, hogy elszámolása eredményeképpen mekkora összegű tartozása maradt fenn.

XII.4.

- [44] Ha elvileg többféle jogkövetkezmény alkalmazására is lehetőség van, akkor a bíróságot - a PK vélemény 5. pontjában kifejtettek szerint - mérlegelési jog illeti meg. E mérlegelés során nincs kötve a felek kereseti, illetve viszontkereseti kérelmeihez, hanem azoktól eltérő érvénytelenségi jogkövetkezmény alkalmazása mellett is dönthet. „A bíróság mérlegelésének, a jogkövetkezmények közötti választási lehetőségének azonban van egy korlátja: nem alkalmazhat olyan jogkövetkezményt, amely ellen valamennyi fél tiltakozik. Ezt a korlátot a Ptk. tételes jogi szabállyal nem mondja ugyan ki, ez azonban egyenesen következik a polgári jogban vezérelvnek tekintendő magánautonómia minél szélesebb körű biztosításának a követelményéből.” (PK vélemény 7. pont)
- [45] Az ítéletábra álláspontja szerint az érvénytelenségi perben is érvényesülő „magánautonómia minél szélesebb körű biztosításának követelménye” magában foglalja azt is, hogy az érvénytelenségnek a nem vitásan választható jogkövetkezménye, vagyis adott esetben a hatályossá, illetve az érvényessé nyilvánítás mellett, illetve azon belül a bíróság nem alkalmazhat olyan, az adott jogkövetkezményhez nem szükségszerűen hozzátartozó, további jogkövetkezményt, amire a felek kifejezett kérelmet nem terjesztettek elő. Amennyiben ezt megtehetné, nem csak a felek rendelkezési joga sérülne, hanem a tisztességes eljáráshoz való joguk is. Nem lenne lehetőségük ugyanis arra, hogy az adott jogkövetkezmény tekintetében kifejtsek az álláspontjukat, elmondhassák, hogy megítélésük szerint mely szempontokat kell figyelembe vennie a bíróságnak, amikor választ a lehetséges jogkövetkezmények között. Nem utolsó sorban nem hivatkozhatnak olyan körülményekre sem, amelyek esetlegesen a marasztalásukat kizárja.

- [46] Jelentősége van tehát annak, hogy a felek által kérhető hatályossá, illetve érvényessé nyilvánítás mit foglal magában szükségszerűen, illetve ezen jogkövetkezmények alkalmazása esetén milyen intézkedéseket kell hoznia a bíróságnak.

XII.5.

- [47] A felperes által kért hatályossá nyilvánításra vonatkozóan a PK vélemény részletesen kifejti, hogy a "Ptk. 237. § (2) bekezdés szerinti határozathozatalig történő hatályossá nyilvánítás jogintézménye olyan esetekben jelent alkalmas eszközt a bíróság számára a felek érvénytelen jogviszonyának a rendezésére, amikor az eredeti állapot nem állítható helyre és a szerződés érvényessé sem tehető, tehát az érvénytelenség egyik elsődleges jogkövetkezménye sem alkalmazható. Ilyen esetekben a bíróság a hatályossá nyilvánítással voltaképpen elismeri a bekövetkezett tényhelyzetet és ex nunc hatállyal a jövőre nézve rendezi a felek jogviszonyát, amennyiben rendelkezik az esetleg ellenszolgáltatás nélkül álló szolgáltatás ellenértékének az elszámolásáról. Erre akkor van szükség, ha a szerződés alapján az egyik fél már teljesített, az ellenszolgáltatás teljesítésére azonban még nem került sor. A pénzbeli megtérítésre ugyanis csak akkor kerülhet sor, ha ennek hiányában a fél jogalap nélkül gazdagodna, ami akkor áll fenn, ha a fél a saját szolgáltatását még nem (vagy csak részben) teljesítette, miközben a másik fél már teljesített. Ha a felek az érvénytelen szerződés alapján kölcsönösen teljesítettek és sem az eredeti állapot természetbeni helyreállítására, sem a szerződés érvényessé nyilvánítására nincs mód, akkor az érvénytelenség megállapításán túlmenően a bíróságnak nincs miről rendelkeznie, hiszen nincs ellenszolgáltatás nélkül álló szolgáltatás." (PK vélemény 6. pont)

- [48] A fentiekből következően a hatályossá nyilvánítás iránti kereset szükségszerűen magában foglalja azt a kérelmet, hogy a bíróság rendelkezzen az ellenszolgáltatás nélkül álló szolgáltatás ellenértékének az elszámolásáról. Amennyiben tehát a felperes keresete a hatályossá nyilvánításra irányul, és a bíróság ezt a jogkövetkezményt választja, akkor nincs akadálya, hogy ennek keretei között akár az alperest, akár a felperest marasztalja, fel sem merülhet a felek rendelkezési jogának a sérelme.

XII.6.

- [49] Az alperes által kért érvényessé nyilvánítás jogkövetkezménye tartalmát tekintve lényegesen különbözik a hatályossá nyilvánítástól, hiszen ilyenkor a bíróság az érvénytelenség okát kiküszöböli, aminek a jogkövetkezménye az lesz, hogy a felek a már érvényes szerződés alapján kötelesek a teljesítésre. Ahogy arra a PK. vélemény 6. pontja rámutat, a szerződés hatályossá nyilvánítása nem eredményezhet olyan helyzetet, mint amilyen a szerződés érvényessé nyilvánítása esetén keletkezne, a hatályossá nyilvánítás alkalmazásával a bíróság nem kényszerítheti ki az érvénytelen szerződés teljesítését.

- [50] A PK vélemény ugyanakkor a 8. pontjában kifejti azt is, hogy „az érvénytelenség jogkövetkezményei levonásánál a bíróságnak ismételten meg kell teremtenie a felek szolgáltatásainak és ellenszolgáltatásainak azt az egyensúlyát, amely a szerződéskötéskor is fennállt. Arra kell törekednie, hogy az érvénytelenség jogkövetkezményeinek rendezése során egyik fél se kerüljön a másikkal szemben aránytalanul kedvezőbb, illetve méltánytalanul súlyosabb vagyoni helyzetbe, más szóval meg kell akadályozni bármelyik fél jogalap nélküli gazdagodását. [...] Ezt az elvet kell érvényesíteni az érvényessé nyilvánítás, illetve a hatályossá nyilvánítás során is az esetleg ellenszolgáltatás nélkül maradt szolgáltatás ellenértékének a pénzbeli megtérítésekor. A bíróságnak a jogviszony rendezése során tehát arra kell törekednie, hogy a már teljesített szolgáltatással egyenértékű ellenszolgáltatást rendeljen el.”

- [51] Az ítéltábla álláspontja szerint ezen elvart egyensúly helyreállítása megtörténik azzal, hogy a bíróság a jogalakítást elvégezve, az érvénytelen szerződést érvényessé nyilvánítva elszámol a felek között és megállapítja az egyik fél - adott esetben a felperes - tartozásának az összegét. Ez a megoldás összhangban van a DH 2 törvény korábban elemzett elvárásaival is.

XII.7.

- [52] A fentiekből az következik, hogy a szerződés határozathozatalig történő hatályossá nyilvánítása iránti kérelem, illetve az ezt a megoldást választó ítélet szükségyszerűen magában foglalja az egyik fél marasztalását. Ezzel szemben az érvényessé nyilvánítás esetén a bíróság kimeríti a kereseti kérelmet azzal a döntéssel, hogy elvégzi a jogalakítást, amennyiben pedig a DH 2 törvényt is alkalmaznia kell, akkor azzal, hogy a felek között elszámolja a tisztességtelen kikötés folytán keletkezett és ellenszolgáltatás nélkül maradt szolgáltatás összegét. Tévesen hivatkozott e körben a csatlakozó fellebbezés a PK vélemény 7. pontjára, mivel az kifejezetten és egyértelműen az eredeti állapot helyreállítására irányuló kereseti kérelem esetére tartalmaz iránymutatást.

- [53] Nincs akadálya ugyanakkor annak, hogy az alperes az érvényessé nyilvánítás keretei között - immár az érvényes feltételek szerint - további jogkövetkezményként a felperes marasztalását, teljesítésre kötelezését kérje. Ehhez - ahogy azt az elsőfokú bíróság is megállapította - viszontkereset előterjesztése nem szükséges, kifejezett kérelem azonban igen. Ezt az alperes az adott esetben elmulasztotta, mert a kérelme csak a meghatározott feltételek melletti érvényessé nyilvánításra irányult, ugyanakkor - bár a kérelméhez csatolt egy elszámolást - a felperes marasztalását nem kérte (2019. október 17-én kelt 8. sorszámú alperesi irat). Az ellenkérelem tehát a PK vélemény 5. pontjában kifejtettek szerint kizárólag a bíróság ex tunc hatályú konstitutív döntését és az elszámolást célozta. Az elsőfokú bíróság ezért helyesen járt el, amikor az érvényessé nyilvánítás keretei között a felperest nem marasztalta.

XI.

- [54] A kifejtettekre tekintettel a Fővárosi Ítéltábla az elsőfokú bíróság ítéletét a Pp. 253. § (2) alapján helybenhagyta.

XII.

- [55] A felperes fellebbezése és az alperes csatlakozó fellebbezése nem vezetett eredményre, ezért a Pp. 239. §-a alapján alkalmazandó Pp. 81. § (1) bekezdése alapján - arra is figyelemmel, hogy az általuk előlegezett költségek között nem volt számottevő különbség - az ítéltábla akként rendelkezett, hogy a felmerült költségeiket maguk viselik. A felperes személyes költségmentessége folytán a le nem rótt fellebbezési illetéket a 6/1986. (VI. 26.) IM rendelet 14. §-a alapján az állam viseli.

, 2021. február 25.

. Sándor Ottó s. k.
a tanács elnöke

dr. Balsai Csaba Zoltán s. k.
előadó bíró

dr. Vasady Loránt Zsolt s. k.
bíró

